

the 4-storeyed hostel was re-opened on the Leningradska str., 64 and in January 1966, a student dormitory was constructed on Lenin Prospekt.

I. S. Zeleniuk is described as a talented leader who was skillfully and professionally engaged in teaching and research work. He was a senior lecturer, associate professor, head of the Department of History of the USSR and the Ukrainian SSR. His lectures and seminars on leading academic disciplines were characterized by a depth of scientific development, a high ideological and theoretical level, and were perceived with great interest. He gave a personal example in scientific activity, one of the first defended the candidate's thesis and obtained the academic title of associate professor, researcher of history and local studies.

The conclusion is substantiated that during the 20-year rector's activity of I. S. Zeleniuk the significant post-war changes and actual modernization of the state pedagogical institute took place.

Key words: *Ivan Stepanovych Zeleniuk, director, rector, Kamianets-Podilsky teachers' institute, state pedagogical institute, professorial teaching staff, teaching and material base, faculties, specialties, scientific activity.*

Одержано 15 січня 2018 року

УДК 378.4.091.113(477.43-21)(092)

О.Б. Комарніцький

Доцент І. В. Івах на чолі Кам'янець-Подільського педінституту: зростання авторитету вишу (1966-1977 рр.)

У статті йдеться про життєвий і творчий шлях колишнього ректора Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту (1967-1977 рр.), доцента, кандидата фізико-математичних наук, кавалера бойових орденів і нагород за трудові досягнення Івана Вікторович Іваха. Автор проаналізував історіографічний доробок вчених, які вивчали його діяльність. Показано його освітній рівень, фронтові будні, розповідається про про вчительську діяльність у перші післявоєнні роки. Частина дослідження присвячена роботі Івана Вікторовича на посадах викладача, завідувача кафедри, заступника директора по навчальній і

науковій частині педінституту. На посаді заступника директора займався вдосконаленням навчального процесу, багато уваги приділяв питанню запровадження прогресивних методів навчання. У грудні 1966 р. І. В. Івах очолив заклад. Час його ректорування був досить плідним в діяльності навчального закладу. У дослідженні зазначається, що відбулися позитивні зміни в структурі денного та заочного навчання. Зокрема, йдеться про створення на базі історико-філологічного факультету двох самостійних факультетів – історичний та філологічний. Відбулася реорганізація низки кафедр. Автор доводить, що у цей час значно зріс науково-теоретичний і методичний рівень професорсько-викладацького складу, неухильно збільшувалася кількість і частка науково-педагогічних працівників із науковими ступенями та вченими званнями. Розповідається про формування студентського складу, вдосконалення навчального процесу, розробку системи заохочування для студентів, які за наслідками сесії продемонстрували відмінні знання і домоглися успіхів у громадській і науково-дослідній роботі, приділялася науково-дослідній роботі. Зазначається, що істотно змінилися навчально-матеріальна та побутова сфери. Активно продовжувалась робота щодо створення нових кабінетів і лабораторій, обладнаних сучасними приладами, установками і наочністю.

Ключові слова: інститут, ректор, викладачі, студенти, діяльність.

26 січня виповнилося б 100 років від дня народження доцента, кандидата фізико-математичних наук, кавалера бойових орденів і нагород за трудові досягнення, колишнього ректора Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту (1967-1977 рр.) Івана Вікторовича Іваха, якого пам'ятають і вдячно згадують його колеги, учні та студенти. Ця людина була взірцем в усьому. Високоерудований педагог, науковець, невтомний працелюб, людина щедрої душі. Його відзначали порядність, людяність, доброзичливість, скромність. Він завжди був сумлінним, відповідальним, послідовним у словах і діях, пунктуальним, розсудливим, діловим у виконанні службових обов'язків.

Особистість І. В. Іваха поки що не знайшла належної оцінки у наукових студіях. Окремі розвідки, присвячені йому, належать А. П. Гавришуку, який одноосібно і в співавторстві видав декілька публікацій [3; 4; 5]. До дослідження постаті Іваха долучались також І. М. Конет [6], А. Г. Філінюк [7], В. М. та Е. І. Федорчуки [8], Н. Р. Стульська [9]. Про вченого йдеться також на сторінках колективної

монографії «Кам'янець-Подільський державний університет: минуле і сьогодення» [10], виданнях О. М. Завальнюка, О. Б. Комарніцького, В. Б. Стецюка [11], В. С. Лозового, В. С. Щирби, О. М. Рачковського [12], у низці газетних публікацій [13-18]. У 2008 р. до 90-річчя від дня народження Івана Вікторовича побачив світ невеличкий за обсягом біобібліографічний покажчик [19].

Іван Вікторович народився 26 січня 1918 року в сім'ї селянина-середняка в с. Балакіри Городоцького району у селянській сім'ї. У 1926 р. він пішов у перший клас місцевої початкової школи, а згодом навчався у неповній середній школі. Після її закінчення у 1934 р. вступив на робітфак при Кам'янець-Подільському педінституті. Восени 1935 р. його було зараховано студентом фізичного відділу фізико-математичного факультету Ніжинського педагогічного інституту [21, арк. 4]. Влітку 1939 р. завершив навчання і отримав диплом з відзнакою. Рішенням Державної екзаменаційної комісії від 29 червня йому присвоїли кваліфікацію вчителя фізики середньої школи [9, с. 202].

За призначенням Наркомату освіти УСРР поїхав працювати учителем фізики Вишнівчицької середньої школи Смотрицького (нині – Чемеровецького) району. 27 листопада 1939 р. його призвали до армії. Службу проходив у 390-му гаубичному артилерійському полку на посаді заступника політрука [11, с. 263]. У складі цього підрозділу зустрів війну.

У післявоєнний час згадував, що того дня солдати переглядали в кінотеатрі художній фільм про мирне життя радянських людей, який закінчувався словами: «Війни не буде!». Коли в залі ввімкнули світло, прозвучала команда: «Війна! Гітлер напав на СРСР! Усім на вихід!» [15]. Тоді полк дислокувався у районі м. Полоцьк і підпорядковувався Центральному фронту. Брав участь у боях за міста Даугавпілс, Бологое, Вітебськ, Мінськ, Рига, Псков, Вільнюс, відступаючи вглиб країни [3, с. 135; 6, с. 133]. Найбільше юнаку запам'яталися бої біля м. Полоцьк. Артилерійський полк, в якому він був командиром розрахунку гармати, отримав наказ стримувати переважаючі в декілька разів ворожі частини прицільним і постійним вогнем. Зав'язалися запеклі бої, що тривали з початку липня до середини серпня 1941 р. Складність ситуації полягала ще й в у тому, що 22-га армія, яка обороняла Половецько-Невельський район, знаходилась під постійною загрозою оточення з боку суміжних флангів німецьких військ груп армій «Північ» і «Центр». Ціною величезних втрат фашистам вдалося вклинитись і розсікти армію на дві частини. Тому, щоб уникнути

нового оточення, війська отримали наказ залишити оборонні рубежі та відійти на північний схід у район міста Великі Луки [18].

Бій біля цього міста Іван Івах назавжди запам'ятав. Тут 22 серпня 1941 р. під час виконання бойового завдання був поранений, а 1 жовтня у районі ст. Кунья Великолуцької області був взятий в полон і перебував в таборах для військовополонених у с. Великі Луки, містах Вітебськ і Полоцьк, де виконував важкі фізичні роботи. 21 квітня 1942 р. під час роботи втік. Півмісяця переховувався, обходив ворожі пости, виявляв обережність і винахідливість, голодував, пробираючись до своїх. 5 травня перейшов лінію фронту у районі ст. Ями Великолуцької [21, арк. 4зв].

Після цього довелося довго переконувати відповідні органи, що ти чесна людина, а не німецький шпигун. З 20 травня по 20 червня 1942 р. працював у дорожньо-будівельному батальйоні, а з 1 по 13 липня проходив перевірку у спецтаборі НКВС у с. Грязевець Вологодської області. Перевіряючи не кваліфікували дії червоноармійця і в тому серпневому фатальному бою, і під час перебування у німецьких таборах як зрада. Звідси його направили у 25-й запасний полк, а 25 липня перевели на посаду командира гармати 252-ї танкової бригади діючої армії. З грудня 1942 р. служив у 39-й танковій бригаді, згодом – у 1501-му винищувальному протитанковому артполку, у складі яких обіймав посади командира гармати, старшини батареї [21, арк. 4зв].

Іван Івах завжди відзначався сміливістю, рішучістю, готовністю виконувати бойові завдання. Не раз підкреслював, що під час бою куля шукає передусім боягуза, а сміливого оминає. Проявив себе як справжній командир під час бою 5 листопада 1943 р. біля с. Грузинівка, південніше ст. Кушелівка. У нагороджувальному листі майор Дубов відзначив, що «в момент, коли німці пішли в контратаку, тов. Івах, незважаючи на сильний вогонь супротивника, влучно коригував вогонь гармати, в результаті чого атака німців була відбита. Його розрахунком було знищено і поранено взвод піхотинців супротивника» [22]. За зразкове виконання бойових завдань, проявлену при цьому доблесть і мужність Президія Верховної Ради СРСР нагородила Івана Іваху орденом «Червона зірка» (наказ від 20 листопада 1943 р.). Іван Вікторович не раз згадував, як їздив до Москви, у Кремль, де вручали цей орден. То були незабутні враження для молодого солдата [8, с. 342]. На фронті вступив у члени ВКП(б). З березня 1944 р. до демобілізації входив до партійного бюро полку. 21 січня 1944 р. отримав значок «Відмінник-артилерист» [21, арк. 3зв.].

І. В. Івах визволяв Калінін і Сталіно, Кривий Ріг і Кишинів. За виконання бойового завдання в районі Тургул-Фрумес 22 серпня 1944 р. під час Ясько-Кишинівської операції був нагороджений медаллю «За відвагу» (наказ від 5 жовтня 1944 р.). Він відзначився тим, що «разом з командиром гармати сержантом Замалудиновим викотив гармату на відкриту вогневу позицію і прямим наведенням знищив три кулеметних точки і п'ять дзотів супротивника, чим забезпечив просування нашим танкам і піхоті. Як старшина батареї під час бойових дій безперервно забезпечував батарею боєприпасами, паливом і продовольством» [23]. Після цього визволяв від ворога територію Румунії, Угорщини, Австрії, Чехословаччини [2; 19, с. 202].

Особливо запам'яталоя Івану Іваху перебування на території Угорщини. Насторожене ставлення населення долалося солдатськими жартами, доброзичливим ставленням до простих людей. Інколи навіть ділилися своїм нехитрим солдатським пайком. Недалеко від Будапешта Іван Івах дістав друге поранення. У нагороджувальному листі від 10 лютого 1945 р. командир 1501-го винищувально-протитанкового артилерійського Яського ордена Богдана Хмельницького полку майор Мусін відзначив, що «в боях з 26 січня по 4 лютого 1945 р. тов. Івах Іван Вікторович безперервно забезпечував батарею боєприпасами та продуктами харчування. 4 лютого в бою під с. Шергельош замінив командира взводу і особисто вів вогонь прямим наведенням із гармати, відбив дві контратаки супротивника, при цьому знищив один танк, один бронетранспортер і до 15 солдатів супротивника. Пораненим залишився в строю і продовжував виконувати бойове завдання» [24]. За цей бій 19 лютого удостоєний урядової нагороди – ордена Великої Вітчизняної війни II ступеня [8, с. 343].

Закінчив війну, зустрівши день Перемоги в чехословацькому місті Брно [18]. Окрім вищезазначених відзнак, був нагороджений орденом Слави III ступеня (1945 р.), медалями «За взяття Відня» (1947 р.), «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.» (1946 р.) [21, арк. 3-3зв.; 11, с. 264].

Після закінчення війни з вересня по 13 грудня 1945 р. перебував на військовій службі, обіймаючи посаду начальника обчислювальної команди штабу полку [21, арк. 4зв.].

У липні 1946 р. І. В. Івах прибув до Кам'янця-Подільського, де його 7 років чекала майбутня дружина – Марія Йосипівна [8, с. 343]. Тут з 15 серпня 1946 р. по 1 серпня 1947 р. працював вчителем математики середньої школи №5, а з 1 серпня 1947 р. по 22 січня 1950

р. – вчителем фізики середньої школи №9. В останній упродовж 3 років був секретарем парторганізації [16; 21, арк. 4зв.].

На початку 1950 р. ситуація для Івана Вікторовича і його сім'ї загострилася. Його донька Елеонора Іванівна згадувала, що І. В. Іваха раптом згадали про перебування в полоні, заборонили викладати в школах міста. Виручив директор Кам'янець-Подільського педагогічного інститут І. С. Зеленюк, котрий узяв бойового побратима під свою опіку і відповідальність [8, с.343]. Відтак, з 18 лютого 1950 р. Івах обіймав посаду викладача кафедри фізики, а з квітня того ж року – старшого викладача. Викладав курс методики фізики на III курсі фізико-математичного факультету [21, арк. 32, 34].

Маючи не такий вже й великий досвід роботи в школі, Іван Івах наполегливо вивчав мистецтво викладання фізики, знайомився з передовим педагогічним досвідом, розробляв ряд демонстраційних приладів, методику викладання окремих тем шкільного курсу фізики. Свої розробки публікував в наукових журналах та збірниках. Не поривав зв'язків із школами міста, тут перевіряв на практиці свої конструкції і теоретичні посилення [9, с. 202].

За сумлінну роботу з підготовки педагогічних кадрів 20 грудня 1957 р. нагороджений Почесною грамотою Міністерства освіти УРСР [21, арк. 39]. 21 лютого 1959 р. у характеристиці на І. В. Іваха, підписаній ректором вишу І. С. Зеленюком, зазначалося, що заняття викладача завжди захоплювали студентів своїм змістом та простотою. Він читав лекції і проводив практичні заняття на високому теоретичному рівні, систематично підвищував рівень своїх знань та займався науковою роботою [21, арк. 17].

Уподобання у царині методики викладання фізики поступово переросли у тему майбутньої дисертації. У 1957-1958 рр. керівництво Кам'янець-Подільського педінституту і Київського педінституту ім. О. М. Горького узгоджували питання щодо зарахування Іваха в однорічну аспірантуру столичного вишу за спеціальністю «Методика викладання фізики». Завідувач кафедри методики викладання цього вишу проф. О. К. Бабенко погодився керувати роботою на тему «Вивчення теми «Криволінійний рух. Обертальний рух» в 9 класі». У письмовій згоді вчений зауважував, що до цього він вже консультував І. В. Іваха декілька разів [21, арк. 43-45]. У Київському педінституті він склав кандидатські екзамени: німецьку мову на «відмінно», діалектичний та історичний матеріалізм, методику фізики – на «добре», загальну фізику – на «задовільно» [21, арк. 8]. Наукові пошуки 2 червня 1961 р. увінчалися захистом у цьому закладі

кандидатської дисертації на тему «Криволінійний та обертальний рух в курсі фізики середньої школи» [12, с. 12; 21, арк. 10].

Колектив інституту помітив енергію і наполегливість викладача. Маючи досвід роботи з людьми, виконував обов'язки голови місцевого комітету, чотири роки – секретаря партійної організації [17].

У липні 1959 р. І. В. Івах обійняв посаду заступника директора по навчальній і науковій частині [16]. 6 березня 1959 р. директор інституту І. С. Зеленюк у листі на ім'я секретаря Хмельницького обкому КПУ М. І. Мехеди так обґрунтував необхідність призначення на цю посаду Івана Вікторовича: «Враховуючи важливість завдань, поставлених перед педагогічними інститутами щодо підготовки висококваліфікованих кадрів, ознайомих з основами промислового і сільськогосподарського виробництва та необхідність створення для цього відповідної навчально-матеріальної бази, Міністерство освіти УРСР запропонувало дирекції інституту укомплектувати посаду заступника директора по навчальній і науковій частині фахівцем фізико-математичного факультету». Тому керівник вишу просив затвердити на посаді І. В. Іваху, який «проявив себе добре підготовленим викладачем методики фізики. Його заняття завжди проходять на високому ідейно-теоретичному рівні. Систематично підвищує рівень своїх знань та займається науковою роботою. Приймає важливу участь в громадсько-корисній роботі. Роботу вміє організувати і довести до кінця». До цього подання прислухалися і 25 травня 1959 р. вийшов наказ за підписом заступника міністра освіти УРСР С. Т. Завали про звільнення з посади заступника директора М. М. Магдена і призначення І. В. Іваху [21, арк. 41, 42].

На цій посаді Іван Вікторович займався вдосконаленням навчального процесу, багато уваги приділяв питанню запровадження прогресивних методів навчання. З цією метою в інституті було створено кілька науково-дослідних лабораторій та кабінетів. Тоді ж започаткували проведення відомих в Україні Подільських історико-краєзнавчих конференцій. Помітно зросла кількість і якість наукових публікацій, зокрема монографій, навчальних посібників, наукових збірників, словників, методичних розробок. Посилилась увага працівників інституту до написання дисертаційних робіт [1, с. 159; 2; 5].

І. В. Івах і не забував і про рідний факультет. Завдяки його зусиллям у 1963 р. було створено кафедру загальнотехнічних дисциплін і креслення. На той час кафедра забезпечувала читання таких дисциплін: методика викладання фізики; практикум з розв'язування фізичних задач; історія фізики; технічні засоби навчання

(для всіх факультетів); електротехніка; радіотехніка; технологія матеріалів і техніка безпеки з практикумом у навчальних майстернях; креслення; охорона праці [9, с. 201; 19, с. 3].

24 липня 1963 р. рішенням ВАК СРСР І. В. Івах отримав вчене звання доцента [21, арк. 7].

На початку грудня 1966 р. раптово помер ректор інституту І. С. Зеленюк. 20 грудня наказом Міністерства освіти УРСР обов'язки керівника закладу поклали на І. В. Іваху [21, арк. 52]. 24 березня 1967 р. наказом Міністерства за № 307-к його призначили ректором [21, арк. 53]. На нього лягла велика відповідальність за роботу відомого в Україні вишу. Згодився набутий досвід адміністративної роботи, вірність своєму службовому обов'язку, добре знання школи, велика працелюбність, повага і врахування думок колег, висока порядність. У службовій характеристиці відзначалося, що ректор «показав себе хорошим організатором і вмілим керівником колективу, який принципово і по-діловому вирішував питання підготовки учителів для школи... Вимогливий до себе і підлеглих, наполегливий і рішучий у виконанні завдань» [21, арк. 29].

На думку колег, він добре дбав про розширення, зміцнення та вдосконалення навчально-наукової бази інституту, створення нових кабінетів та лабораторій, обладнаних сучасними приладами, установками, наочністю, успішно займався іншими питаннями вишівської діяльності [3, с. 136-137].

Біографи Івана Вікторовича відзначають, що «для стилю керівництва Іваху були характерні непоквапливість і уважність у прийнятті рішень, демократизм і доступність, доброзичливість і лояльність у ставленні до людей, готовність поділитися своїм досвідом і знаннями з колегами» [1, с. 159; 2].

Під керівництвом І. В. Іваху колектив закладу домогся вагомих успіхів у роботі. Відбулися позитивні зміни у структурі. Відповідно до наказу Міністерства освіти УРСР за №69 від 9 квітня 1968 р. на базі історико-філологічного факультету було створено два самостійних факультети – історичний та філологічний [4; 25]. Тоді ж факультет педагогіки і методики початкового навчання став іменуватися факультетом підготовки вчителів початкових класів [10, с. 128]. Загалом, на 1968 р. виш мав 5 факультетів, у складі яких функціонували 11 кафедр. Ще 4 кафедри працювали у якості загальноінститутських. У наступні роки відбулася реорганізація низки кафедр. Так, 10 жовтня 1969 р. на базі кафедри історії були створені кафедри – загальної історії та історії СРСР і УРСР, завідувачами яких стали відповідно професор Л. А. Коваленко і доцент І. С. Винокур [10,

с. 124]. У другій половині 60-х років на фізико-математичному факультеті були створені три фахові кафедри: фізики (завідувач кафедри – доцент В. П. Житкевич), технічних дисциплін і креслення (доцент Л. О. Манакін) і математики (старший викладач М. Й. Семиліт) [10, с. 128]. 26 жовтня 1970 р. кафедру української та російської мов розділили на дві – української мови та російської мови. Першу з них очолив Ф. Я. Серета, російської мови – Ю. П. Ульянов. У 1974 р. на базі кафедри української, російської та зарубіжної літератури виникли кафедри української літератури, російської і зарубіжної літератури, які очолили відповідно доценти М. А. Скорський і В. І. Тищенко [10, с. 126]. У 1975 р. відбулася реорганізація кафедр на факультеті фізичного виховання. З кафедр легкої атлетики і спортивної гімнастики створили кафедри спорту і спортивних ігор; гімнастики, теорії і методики фізичного виховання. Тоді ж із кафедри марксизму-ленінізму вичленили кафедри історії КПРС і політекономії та філософії і наукового комунізму [10, с. 129]. Загалом, на 1977 р. діяли 20 кафедр [28, с. 10].

Найближчими соратниками ректора стали проректори. Проректором з навчальної і наукової роботи працював В. І. Тищенко. У 1975 р. цю посаду поділили на посади проректорів з навчальної та наукової роботи. Очолити ці напрямки доручили доцентам В. І. Тищенку та А. О. Копилову [10, с. 123, 130]. Фізико-математичний факультет очолював доцент Д. І. Марченко (1962-1978 рр.), філологічний – І. Ю. Гнатенко (1968-1970 рр.), історичний – А. О. Копилов (1968-1975 рр.), Л. В. Баженов (1975-1993 рр.), факультет підготовки вчителів початкових класів – Ф. А. Петляк (1963-1968 рр.), Ю. Н. Скринник (1968-1972 рр.), А. С. Хоптяр (1975-1981 рр.) [10, с. 128-129], фізичного виховання – В. О. Жабенко, П. В. Кацедим, В. І. Трошенко, А. Д. Басенко [26, с. 25].

Навчальний процес на стаціонарі координувала навчальна частина, на заочній формі – відділ заочного навчання. Навчально-матеріальною і побутовою сферами опікувалась господарська частина. Всі навчально-методичні, наукові питання вирішувала рада інституту, організаційно-управлінські функції виконували ректорат і деканати факультетів [27, арк. 4].

Кількісно і якісно зростав викладацький склад, у чому і персональна заслуга ректора. У 1966 р. у виші працювали 140 викладачів, у т.ч. 1 доктор наук, професор, 29 кандидатів наук, доцентів (якісний показник становив 21,4%), у 1967 р. – відповідно 149, 1, 36 і 24,8%; у 1968 р. – 151, 1, 41 і 27,8%; у 1969 р. – 156, 2, 42 і 28,2%; у 1970 р. – 165, 2, 42 і 26,6%; у 1971 р. – 168, 2, 44 і 26,1%; у

1972 р. – 170, 2, 46 і 28,2%; у 1973 р. – 170, 2, 43 і 26,4% у 1974 р. – 177, 2, 46 і 27,1%; у 1975 р. – 177, 2, 50 і 29,3%; у 1976 р. – 175, 2, 54 і 32%; у 1977 р. – 178, 60 і 34,8%; [29, арк. 4; 30; арк. 7; 31, арк. 9зв.; 32, арк. 81, 100; 33, арк. 5зв.-6; 34, арк. 2зв.; 35, арк. 1зв.; 36, арк. 11зв.; 37, арк. 23-23зв.; 38, арк. 3зв.; 39, арк. 4; 40, арк. 4; 41, арк. 4; 42, арк. 76-77; 43, табл. №1; 44, арк. 65; 45, табл.1; 46, арк. 98; 47, арк. 136; 48; 49; 50].

І. В. Івах постійно наголошував на необхідності посилення якісного рівня викладацького складу. Так, 29 квітня 1974 р., виступаючи на засіданні вченої ради він самокритично зауважив, що «у порівнянні з іншими вишами ми ще значно відстаємо у забезпеченні кафедр викладачами і вченими званнями і ступенями. Крім того, у нас велика плінність цих викладачів: за останні п'ять років вибуло з інституту з різних причин 14 осіб» [51, арк.93].

У виші шанували тих викладачів, які десятки років свого професійного шляху, присвятили педінституту. Наприклад, лише у березні 1977 р. відбулися урочисті засідання вченої ради, на яких вшанували професора Л. А. Коваленка [52, арк. 1] і доцента В. І. Тищенка [53, арк. 25] з нагоди їх ювілеїв.

Значну увагу ректор приділяв формуванню студентського складу. Поступово кількість першокурсників зростала: у 1970 р. було прийнято 740 студентів, у т.ч. на денну форму навчання – 430, заочну – 310; у 1971 р. – відповідно 762, 437 і 325; у 1972 р. – 789, 475 і 314; у 1973 р. – 781, 481, 300; у 1974 р. – 750, 511 і 239; у 1975 р. – 830, 540 і 290; у 1976 р. – 832, 561 і 271; у 1977 р. – 845, 575 і 270 [28, с. 26; 54; 55]. З року в рік найбільшим попитом користувалися спеціальності історичного й філологічного факультетів. Наприклад, у 1976 р. конкурс на спеціальності «Історія», «Українська мова і література» склав 4,2 особи на місце, «Російська мова і література» – 2,8 [56, арк. 15].

І. В. Івах знаходив час для того, щоби виступити перед новоспеченими першокурсниками на мітингах, присвячених початку нового навчального року [57-60]. На все життя запам'яталось свято посвяти у студенти майбутньому ректору О. М. Завальнюку, який розпочав своє навчання у виші 1 вересня 1968 р. Він звернув увагу на ідейно-патріотичний зміст його промови, неквапливу манеру виступу, заклик до першокурсників активно влитися у багатоголосий студентський колектив і гідно продовжувати найкращі традиції радянського студентства [13].

Поступово зростала загальна кількість студентів. Так, у 1966 р. в інституті навчався 3691 студент, у т.ч. 1325 – на денній формі

навчання, 2366 – заочний; у 1967 р. – відповідно 4511, 1743 і 2768; у 1968 р. – 4255, 1662 і 2593; у 1969 р. – 4494, 1708 і 2786; у 1970 р. – 3807, 1697 і 2115; у 1971 р. – 4016, 1712 і 2304; у 1972 р. – 3899, 1789 і 2110; у 1973 р. – 3800, 1805 і 1985; у 1974 р. – 3870, 1875 і 1995; у 1975 р. – 4009, 1964 і 2045; у 1976 р. – 3569, 2016 і 1553; у 1977 р. – 3650, 2124 і 1526 [28, с.23-24]. Таким чином, бачимо, що на стаціонарі кількість студентів збільшувалася, а на заочному – зменшувалася. Ця обставина була у полі зору ректора. 29 квітня 1974 р. на засіданні вченої ради він звернув увагу на те, що «за останні три роки стабілізувався контингент прийому на перші курси інституту. Відбувається поступовий перерозподіл між денним і заочним навчанням. Але це зовсім не означає, що заочне навчання в ближчі роки згортатиметься навпаки, потрібно більше уваги приділяти навчанню студентів на заочному відділенні, щоб забезпечити їх рівень підготовки не нижче, ніж на денному навчання» [62, арк. 92].

Керівник закладу дбав про збереження контингенту молоді. З цього приводу 27 листопада 1975 р. на засіданні вченої ради він зазначав: «За минулий рік ми виключили з інституту 54 студенти. Це найлегша справа виключити студента з інституту. Нам потрібно так працювати, щоб студент був завантажений, щоб він шукав викладача для одержання консультації» [61, арк. 315].

Ректор постійно дбав про вдосконалення навчального процесу. З метою прискорення адаптації в умовах академічного життя першокурсникам читали методичні лекції. Для студентів III курсу було введено факультатив «Технічні засоби навчання». На засіданнях вченої ради І. В. Івах неодноразово акцентував увагу на необхідності підвищення кваліфікації лаборантів, які мали освоїти технічні засоби навчання. Так, 26 квітня 1972 р., аналізуючи роботу кафедри іноземних мов, він дав таку оцінку їх роботі: «Недостатньо працюють лаборанти, надіються на допомогу сторонніх, а вони повинні самі добре володіти технічними засобами. Лаборанти не завантажені, мало працюють на навчальний процес. При атестації лаборантів треба враховувати всі їх ділові якості» [63, арк. 39]. Про це ж йшлося і 15 березня 1973 р.: «Лаборанти мусять навчатися демонструвати кінофільми, діаграми і робити все самостійно. Треба закупити по потрібні матеріали, створити технічну базу і слідкувати за її роботою. Потрібно провести заняття по підвищенню їх кваліфікації і закінчити ці знання екзаменом» [64, арк. 55].

На засіданнях вченої ради періодично обговорювали діяльність кафедр з активізації навчальної роботи. Чимало критичних зауважень на адресу цих підрозділів, і особисто їх керівників, лунало з уст

ректора, які, звісно, були спрямовані на конструктив і відповідно поліпшення їх роботи. Ось лише деякі з них: «[кафедра марксизму-ленінізму] мало займається питанням учбового процесу... недостатньо використовувалися ті технічні засоби, які є в наявності» [65, арк. 38]; «[на кафедрі музики] не ведеться контроль за навчальною роботою як викладачів, так і студентів. Неорганізована роботи по підвищенню кваліфікації викладачів. Кафедра замикається в своїй роботі тільки на факультеті. Необдуманно завантажуються студенти...» [66, арк. 102].

Іван Вікторович добре орієнтувався в різних аспектах роботи кафедр, оскільки сам з 31 серпня 1968 р. очолював кафедру загальнотехнічних дисциплін і креслення [9, с. 202; 21, арк. 55]. Його колеги згадують, що він завжди надавав дієву допомогу, наприклад, молодим викладачам [21, арк. 30]. Зацікавлено працював із студентами, викладаючи методiku викладання фізики. На високому професійному рівні читав лекції, проводив практичні і лабораторні роботи, керував педпрактикою студентів [1, арк. 160-161; 4]. О. М. Завальнюк згадує: «Оскільки частина аудиторій у навчальному корпусі №2 була закріплена за фізико-математичним факультетом, то час від часу ми спілкувалися з його студентами. Від них почули, що Іван Вікторович – один із найкращих доцентів – ґрунтовно володіє навчальним предметом, вміє роз'яснити складані питання, пов'язані з методикою викладання фізики у школі, що було його професійною фішкою, надзвичайно порядний, людяний, із повагою ставиться до майбутніх учителів фізики і математики, не терпить неробства, завжди сприяє, особливо тоді, коли у студентів складалася складна особиста чи родинна ситуація. Наголошували, що наш керівник воював у 1941-1945 роках. Ми, не фізматівці, буваючи у головному корпусі, особливо після відкриття за ректорування Іваха просторої і досить дешевої студентської їдальні, не раз переконувались у високій культурності керівника вишу (на наші голосні вітання він завжди чемно відповідав, демонструючи повагу до нашого племені)» [13].

У полі зору ректора завжди були виробничі практики. На одному із засідань вченої ради Іван Вікторович звернув увагу їх керівників, що «студенти-випускники скаржаться, що вони не вміють планувати позакласну роботу, не знають, що таке групи продовженого дня. Студенти повинні проходити педпрактику і в профтехучилищах, а не лише в школах» [67, арк. 107].

За ректорування І. В. Іваха було впроваджено різні форми практик. Так, майбутні вчителі допомагали піонерській і комсомольській організаціям шкіл, проводили Ленінські уроки, уроки мужності, читали лекції, сприяли кращій діяльності шкільних кімнат і

музеїв революційної, бойової і трудової слави, кутків природи, гуртків за інтересами, брали шефство над окремими класами, проводили тижні музики [68, арк. 63; 69, арк. 106]. З 1975 р. функціонували педагогічні загони по роботі з важковихованими підлітками у складі 50 студентів з різних факультетів [69, арк. 75].

Частина студентства виконували функції екскурсоводів на туристичних базах. Зокрема, вони працювали на турбазах Москви, Ленінграда, Риги, Вільноса, Мінська, Києва, Одеси, Ялти, Севастополя, Хмельницького, Кам'янця-Подільського [11, арк. 90; 69, арк. 71; 70, арк. 90; 71].

З 1963 р. [з тих часів, коли І. В. Івах ще був проректором. – Авт.], щоліта студенти I курсу історичного факультету відповідно до навчального плану проходили під керівництвом доктора історичних наук, професора І. С. Винокура двотижневу виробничу практику з археології [69, арк. 28; 72, арк. 13]. З 1966 р. регулярно проводилися діалектологічна та фольклорна практики студентів-філологів [73]. До початку 70-х рр. молодь фізико-математичного факультету проходила виробничу практику (переважно на верстатобудівному і електромеханічному заводах). Впродовж практики студенти знайомилися з технологічним процесом всього виробництва, працюючи в усіх основних цехах [74, арк. 57-58; 75, арк. 56]. Частина студентів цього ж факультету після проходження відповідної підготовки одержували права водія автомашин [72, арк. 60]. Тоді ж бажаючі студенти-третьокурсники всіх факультетів склали кваліфікаційні іспити на право кінодемонстратора вузькоплівкового кіно [39, арк. 52, 76, арк. 60; 77, арк. 53].

І. В. Івах звертав увагу підлеглих на успішне проведення екзаменаційних сесій: «Від деканів вимагається чіткий розклад заліків та екзаменів, від викладачів – спокійного, врівноваженого настрою на екзаменах та заліках. Екзамени слід обставити скромно, без величезних букетів та ін. атрибутів» [78, арк. 67].

Успішність студентів інституту була досить стабільною: коливалась від 94,4% у 1966-1967 н.р. до 96,6% у 1974-1975 н.р. [79, с. 130]. Що стосується якісного показника, то він не був сталим. У 1972-1973 н.р. він становив 51,9% [80, додаток №1], у 1973-1974 н.р. – 56,7% [41, додаток №1], у 1975-1976 н.р. – 49,3%, у 1976-1977 н.р. – 48,1% [11, табл. №1].

В інституті було розроблено дієву систему заохочування. Кращим студентам надавали іменні Ленінські стипендії. Студенти, які за наслідками сесії продемонстрували відмінні знання і домоглися успіхів у громадській і науково-дослідній роботі нагороджувалися

значком ЦК ВЛКСМ та Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти «За відмінне навчання» [82, арк. 39-40]. За відмінні успіхи у навчанні та активну участь у громадсько-політичному житті частину студентів ректорат, партійна, профспівкова і комсомольська організації занесли на дошку пошани інституту [83]. Щороку проводили зліт студентів-відмінників, на яких виступав і ректор. На одному із таких зібрань він зазначив: «На вас, майбутніх учителів, покладене велике завдання – виховувати людину комуністичного суспільства. Ви повинні одержати в інституті щонайбільше теоретичних і професійних знань, щоб прийти в школи сіл і міст республіки висококваліфікованими фахівцями своєї справи» [84; 85].

Низькою була успішність студентів-філологів з Узбецької РСР. Підготовка вчителів російської мови і літератури для шкіл Узбекистану розпочалася у 1966 р. після землетрусу у столиці республіки м. Ташкенті [11, с. 266]. Перша група майбутніх вчителів російської мови прибула до Кам'янця-Подільського у складі 25 осіб у 1967 р. [70, арк. 105]. Така ж кількість узбецьких юнаків і дівчат прибувала до інституту і в наступні роки. З ними велась щоденна цілеспрямована навчальна, методична, наукова та виховна робота. До вступу у виш переважна кількість узбеків не володіла російською мовою, або у кращому випадку мала бідний лексикон [74, арк. 41]. Заради справедливості зазначимо, що чимало студентів з Узбекистану ні в чому не поступалися подоянам. Більше того, подавали приклади сумлінного навчання і глибоких знань, з великим ентузіазмом брали участь у різноманітних заходах інституту, а це, в свою чергу, дозволяло їм всебічно готуватись до майбутньої вчительської діяльності та розвивати свої природні здібності і таланти. Група викладачів, у т.ч. й І. В. Івах, за сумлінну працю була нагороджена значком «Відмінник народної освіти Узбецької РСР» [11, с. 266].

Щороку інститут направляв на роботу близько тисячі своїх випускників: у 1970 р. – 836, у 1971 р. – 879, у 1972 р. – 809, у 1973 р. – 803, у 1974 р. – 885, у 1975 р. – 872, у 1976 р. – 837, у 1977 – 728 [28, с. 29].

Абсолютна більшість студентів працевлаштовувалась. Так, у 1976 р. направлення на роботу в школу одержали 88,6% студентів, у 1977 р. – 90,2% [81, табл. №20]. Випускник 1972 року професор О. М. Завальнюк згадує свою зустріч з ректором під час розподілу випускників: «Навесні 1972 р. ректор прибув на історичний факультет для розподілу випускників на роботу. Очолювана ним комісія працювала злагоджено – ми заходили по одному в аудиторію, відповідали на запитання ректора про те, чи погоджуємося працювати

у заздалегідь погодженому місці, і, в разі публічної згоди, розписувалися у загальній відомості та виходили з почуттям виконаного обов'язку. Хто хотів отримати право на вільне працевлаштування, приносив із собою низку документів про сімейний стан, стан здоров'я і листи, як правило, від міських відділів освіти про готовність надати випускнику роботу за місцем проживання. З ними розмова тривала довше. А вже у червні у переповненому залі міського Будинку культури ректор і голови державних екзаменаційних комісій вручили випускникам 1972 р. дипломи і направлення на роботу, причому керівник персонально спілкувався з тими хто спромігся на так звані «червоні дипломи», тобто з відзнакою. Отримуючи з рук ректора документи, почув від нього настанову: «Будьте героєм!». Не знаю, що малось на увазі, але ці слова запам'ятав на все життя і розтлумачив їх як побажання, щоб з мене щось якісне вийшло у майбутньому. У відповідь подякував за належні умови для нормального навчання упродовж чотирьох років, здобуту якісну освіту і матеріальну допомогу на друк дипломної роботи та конкурсної праці, яка, як стало відомо трохи пізніше, виборола на республіканському етапі перше місце і була рекомендована від України на студентську конференцію у Московський університет» [13].

І. В. Івах входив до складу ДЕК на рідному фізико-математичному факультеті [86].

Іван Вікторович ініціював відновлення стажування випускників [практикувалося у 20-х рр. – Авт.] педвишів, що, на його думку, принесло б велику користь школам і самим студентам [82, арк. 2].

Певна увага у виші приділялася науково-дослідній роботі. Викладачі звітували про свої наукові здобутки на звітних наукових конференціях кафедр інституту, які, як правило, відкривав ректор [88-93]. Загалом, з 1967 р. по 1976 р. було проведено не менше 64 регіональних, кафедральних, міжкафедральних та загально-інститутських конференцій [28, с. 65-66; 50; 94]. За цей період викладачі загалом опублікували 626 праць, у т.ч. 10 монографій і 59 підручників та навчальних посібників [13; 50; 95, арк. 15; 96, арк. 22]. Зокрема, у 1972 р. вийшла у світ колективна монографія «Нариси з історії партійної організації Хмельницької області», яка була виконана істориками інституту. Того ж року вони підготували 22 нариси до фундаментальної праці «Історія міст і сіл Української РСР. Хмельницька область». У 1973 р. Л. А. Коваленко впорядкував «Хрестоматію з нової історії» (ч. 2). Він же, а також І. С. Винокур, Б. М. Кушнір, на замовлення Міністерства освіти, склали проект програми та проспект посібника «Історичне краєзнавство Української

РСР». Серед інших виокремимо такі праці – «Орфографічний словник для початкової школи» М. П. Стефанцева, «Українська мова» (підручник для 2-го класу) Ф. Я. Середи, М. П. Стефанцева, «Російська селянська колонізація Південного Уралу періоду феодалізму та її наслідки (др. пол. XVIII – перш. пол. XIX ст.)» Ю. М. Тарасова, «Астрономія» Г. С. Раздимахи, «Методика викладання фізики» І. В. Іваха, «Робітничий рух в Північній Буковині кін. XIX – поч. XX ст.» М. Г. Кукурудзяка, «Історіографія історії Української РСР від найдавніших часів до Великої Жовтневої соціалістичної революції» Л. А. Коваленка та низку інших [97, с. 38-39].

Не відставав від вимог часу особисто ректор. Добре розуміючи проблеми середньої школи і вишу, Іван Вікторович постійно працював над вдосконаленням шкільного фізичного експерименту. Разом із студентами конструював та виготовляв фізичні прилади та установки. Його опубліковані праці спрямовувалися на допомогу вчителям фізики та студентам-практикантам. Серед них – «До вивчення в 7 класі поняття кількості електрики, сили струму і напруги», «Вивчення теми «Хвильові властивості світла», «Вивчення теми «Рух рідин і газів у IX класі середньої школи», «До ознайомлення учнів з матеріалами про рух штучних супутників землі», «Викладання теми «Криволінійний та обертальний рух в курсі фізики середньої школи», «Використання методів розмірностей у навчальній роботі», «Методичні вказівки до вивчення розділу «Молекулярна фізика» у 9 класі», «Використання мікрокалькуляторів на уроці фізики», «Розв'язання задач з фізики з використанням мікрокалькуляторів», «Використання обчислювальної техніки при проведенні практикуму в середній школі» (всього 21 праця). Окремі праці («Методика розв'язання задач з фізики», «Збірник запитань і задач з фізики для VI-VIII класів») перевидавалися. Останні використовуються й досі вчителями у школах України.

Вчений опублікував більше 10 наукових статей: «Про саморегулювання електричних машин», «Криволінійний та обертальний рух твердого тіла», «Навчаюча машина на вимикачах», «Демонстрація росту кристалів» тощо. У його науковому доробку було декілька рецензій на методичні посібники, 14 праць написані у співавторстві. Наукові дослідження публікувалися у збірнику «Методика викладання фізики», журналах «Радянська школа» та «Фізика в школі», наукових записках Кам'янець-Подільського педінституту, окремими виданнями у видавництві «Радянська школа» та Хмельницького обласного інституту УКВ. Всього І. В. Іваха написав

і видав 37 наукових праць [1, с. 161-162; 7, с. 160; 19, с. 7-9; 21, арк. 56зв.-62].

Науково-методичні інтереси і погляди Івана Вікторовича тісно перепліталися з науковою діяльністю відомих не лише в Україні, але й далеко за її межами методистами, такими як С. У. Гончаренко, О. І. Бугайов, Є. В. Коршак та інші. Їх єднала спільна співпраця щодо проведення постійно діючого республіканського науково-методичного семінару, рецензування книг та посібників, спільні видання навчально-методичної літератури. У свій час він був визнаним в Україні рецензентом науково-методичних праць. Тривалий час Івах був членом редакційної колегії збірника «Удосконалення шкільного фізичного експерименту», що видавався у Києві. Завдяки творчій методичній діяльності багато випускників пішли по шляху свого вчителя – П. С. Атаманчук, А. А. Криський, Ц. А. Криський, М. М. Дарманський, В. П. Тюрін, В. В. Хімич, М. Г. Гуменюк, І. М. Лісовий та інші знані його послідовники на освітянській ниві, – яка багато зробили і роблять для подальшого розвитку методичної науки та в напрямку удосконалення технологій навчання фізики в школі [19, с.5].

Щорічно у виші захищалися дисертації. Загалом, у 1967-1976 рр. було захищено 2 докторських і 32 кандидатських дисертацій [28, с. 57; 48-50; 95; 96; 99, арк. 35].

Під керівництвом досвідчених викладачів до наукової роботи залучали студентів. Щорічно відбувалися звітні наукові конференції, які традиційно відкривав ректор [100, 101]. Швидко зростала кількість наукових гуртків. Так, у 1967 р. молодь працювала у складі 22 гуртків, які охопили 31,6% студентів, у 1968 р. – відповідно 23 і 33%, у 1969 р. – 23 і 35,1%, у 1970 р. – 23 і 33%, у 1971 р. – 27 і 41,8%, у 1972 р. – 28 і 45,5%, у 1973 р. – 29 і 51,1%, у 1974 р. – 45 і 70%, у 1975 р. – 49 і 80,6%, у 1976 р. – 90 і 85,7% [28, с. 32-33; 102-104]. Тоді з'явилися перші студентські статті. Загалом, у 1969-1971 рр. їх налічувалось 5 [104]. Один з гуртків очолював ректор. Він керував гуртком методики фізики і шкільного фізичного експерименту [105, арк. 291].

З 1968 р. вперше серед педінститутів України студенти історичного факультету, а згодом й інші, виконували дипломні роботи [25]. У 1971 р. вони захистили 7 робіт, у 1972 р. – 13, у 1973 р. – 10, у 1974 р. – 14, у 1975 р. – 16, у 1976 р. – 17 [28, с. 33].

Ректор сприяв науковому пошуку студентів. З приводу цього професор О. М. Завальнюк згадує: «У вересні 1970 р. кілька третьокурсників історичного факультету письмово звернулися до Івана Вікторовича з проханням офіційно дозволити пропустити упродовж 10 днів навчальний процес, щоб відбути до Києва для роботи у бібліотеці

Академії наук. Був сумнів, чи наважиться інститутський посадовець найвищого рангу, який строго стежив за трудовою дисципліною і безумовним виконанням навчального плану, піти на порушення писаних правил. На наше щастя, ректор виявився зовсім не зашореним чиновником, який строго дотримувався різного роду міністерських циркулярів, і підписав чотири заяви. Радості не було меж – негайно поїхали до столиці по матеріали до дипломних робіт! Після повернення з цього наукового «відрядження» ректор подарував нам ще одну велику приємність – щоб якось компенсувати витрати на дорогу та проживання у Києві, він звернувся до профкому інституту з пропозицією надати нам на 10 днів талони та безкоштовні обіди в інститутській їдальні. Завдяки цьому наші гаманці відчули певне полегшення» [13].

Питання науково-дослідної роботи повсякчас розглядалось на засіданнях вченої ради, в обговоренні яких брав участь й І. В. Івах. Зокрема, 22 березня 1973 р. він звернув увагу на те, що «рівень наукових досліджень у нас з кожним роком підвищується. Але потрібно вимагати від кандидатів наук планування докторських дисертацій... До підготовки студентських робіт треба віднести з усією відповідальністю і провести цю роботу на належному рівні» [106, арк. 68].

Наступного року, розробляючи перспективне планування до 1990 р., Івах вніс такі пропозиції: «Продумати і запропонувати тематику досліджень молодим викладачам. При підборі кадрів, комплектуванні кафедр особливу увагу звертати на наукову роботу» [107, арк. 50].

Основним напрямком роботи кафедр інституту визначалося «посилення навчально-виховної роботи серед студентів, формування їх марксистсько-ленінського світогляду та ідейної переконаності», «глибоке» вивчення, творів Карла Маркса, Фрідріха Енгельса, В. І. Леніна, документів КПРС і міжнародного комуністичного руху, теоретичних висновків і положень про «дальше зростання керівної і спрямовуючої ролі КПРС в умовах розвинутого соціалізму», виховання студентської молоді «в дусі безмежної відданості справі комунізму, радянського патріотизму і пролетарського інтернаціоналізму». Основна відповідальність за втілення в життя цих «основоположних принципів» покладалась на кафедру історії КПРС і політекономії. До занять з історії КПРС і політекономії студенти обов'язково готували реферати, 5-7 хвилинні інформації з питань підготовки, ходу чергових з'їздів партії і пленумів ЦК КПРС, Компартії України, виконання їх рішень, велися конспекти першоджерел, «Ленінські зошити». Як правило, тут був досить

високий відсоток успішності: з історії КПРС – 98,8%, політекономії – 98% [10, с. 131-132; 108, арк. 13]. Крім того, навчальна програма передбачала вивчення спецкурсу «Критика сучасної буржуазної ідеології», факультативів «Марксистсько-ленінська естетика», «Марксистсько-ленінська етика». На факультетах проводилися пленуми «Виховання діалектико-матеріалістичного світогляду студентів» [110, арк. 22].

У 70-ті рр. було розгорнуто широкомасштабну русифікацію навчального процесу, наслідком чого стало розширення плану прийому студентів на спеціальність «Російська мова і література». Зокрема, у 1976 р. на I курс денної форми навчання було прийнято 94 студенти [10, с. 132].

Однією із форм політизації вищої школи було присвоєння вишам імен державних і партійних діячів. Серед них – Кам'янець-Подільський державний педінститут, якому 19 вересня 1968 р. Рада Міністрів УРСР, прийнявши пропозицію Хмельницького обкому КПУ і облвиконкому, присвоїла ім'я «визначного державного, партійного і громадського діяча», колишнього наркома освіти В. П. Затонського, який народився у Кам'янці-Подільському [111]. З цієї нагоди в інституті відбувся мітинг, де І. В. Івах розповів про життєвий шлях діяча, про його «значний вклад в перемогу Радянської влади на Україні, в господарське і культурне будівництво республіки» [112]. Крім того, було виготовлено і встановлено на навчальному корпусу історичного факультету (колишня чоловіча гімназія, де навчався В. П. Затонський) меморіальну дошку та створено музей [10, с. 131].

І. В. Івах, як і абсолютна більшість радянських людей, як кажуть, був дитиною свого часу. У його доповідях була присутня й ідеологічна складова. Наприклад, 7 квітня 1976 р. на засіданні вченої ради обговорювали підсумки XXV з'їзду КПРС. Серед інших виступив й ректор, який, зокрема, зазначив: «Нещодавно закінчився історичний XXV з'їзду КПРС. Підбито підсумки роботи комуністичної партії і радянського народу в IX п'ятиріччі. Накреслено нові важливі завдання дальшого руху до комунізму. З'їзд дав могутній імпульс для нових звершень. Ось чому перед кожним колективом, перед кожною радянською людиною постало завдання – визначити своє місце у втіленні в життя рішень всесоюзного партійного форуму комуністів. Воно стоїть і перед нами – викладачами, співробітниками і студентами інституту» [113, арк. 1]. Щорічно відбувалися відкриті партійні збори, на яких розглядали «Звернення ЦК КПРС до партії, до радянського народу і завдання парторганізації щодо поліпшення навчально-виховної роботи в інституті». З відповідними доповідями виступав

керівник закладу [114; 115]. І. В. Іваха запрошували на партійні і комсомольські збори, які проводили окремі факультети. Наприклад, у квітні 1974 р. на зборах осередку ЛКСМУ факультету фізичного виховання розглянули питання «Завдання комсомольської організації факультету у світлі рішень XXII з'їзду ЛКСМ України». Серед виступаючих був і ректор [116].

У виші відзначали державні і партійні свята, зокрема День Перемоги, який для Івана Вікторовича, як колишнього фронтовика, був знаменним. На мітингах, приурочених цій події, він виступав з особливим натхненням [117]. Регулярно проводилися «комуністичні суботники». Професор О.М.Завальнюк згадує про зустріч з І. В. Івахом під час одного з таких заходів: «Наш курс брав участь у комуністичному суботнику, присвяченому 50-річчю комсомолу (прибирали навколишню площу, висаджували декоративні кущі та дерева). Раптом підїхав легковик, з якого вийшов Іван Вікторович. Його упізнав відразу. Неквапливо підійшов до студентів, поцікавився, як працюється, ідуть навчальні справи, чи ніхто не ображає, чи є якісь труднощі з житловими умовами. Мене з товаришем він запримітив недалеко від входу в будинок, де ми збирали інвентар. По-дружньому запитав: чи не важко навчатись, як до нас ставляться старшокурсники, чи відвідуємо батьків тощо. Почуте, мабуть, задовольнило керівника, який, усміхнувшись, побажав нам успіхів у нашій щоденній праці» [13].

Ректор неодноразово обирався депутатом міської та обласної рад народних депутатів, кандидатом в члени обкому та членом міськкому партії, парткому інституту [21, арк. 30, 62; 118; 119].

Значну увагу у виші приділяли залученню молоді до громадської роботи. Зокрема, з 1969 р. студенти щорічно працювали у складі будівельних загонів. Так, у 1969 р. 145 студентів об'єдналися у 4 загони, у 1971 р. відповідно 250 і 4, у 1973 р. – 241 і 9, у 1974 р. – 240 і 8, у 1975 р. – 190 і 6, у 1976 р. – 179 і 4 [28, с. 41]. Вони трудилися у Тюменській області, Казахстані, на півдні України, на Хмельниччині, в Болгарії [1, с.162]. Доблесна праця будзагонів увінчалася низкою нагород, грошових премій, подяк партійних, радянських і комсомольських організацій. Наприклад, за великий внесок у спорудження об'єктів соціально-культурної та виробничої сфери у 1975 р. будівельний загін, який працював на Кустанайщині (Республіка Казахстан), був нагороджений медаллю за освоєння цілинних земель. Посвідчення і медаль зберігаються тепер у музеї університету і символізують трудову доблесть студентів багатьох поколінь, які пройшли школу загартування в будівельних або

сільськогосподарських загонах [10, с. 133]. Робота будзагонів була предметом розгляду на засіданнях вченої ради, наприклад, 30 вересня 1976 р. Серед виступаючих був і ректор, який зокрема, зазначив: «ЦК КПРС прийняв постанову щодо роботи будівельних загонів. Вони дають велику користь у зміцненні матеріальної бази нашої країни. Тому нам необхідно при формуванні загонів враховувати все. Формувати загани слід по курсах... Особливо серйозно слід підходити до обрання командирів загонів, бо не всі вони виправдали себе в минулому третьому трудовому семестрів» [120, арк. 13].

З 1967 р. для «підвищення фахової підготовки майбутніх вчителів, поглиблення їх знань і формування громадської активності» функціонував факультет громадських професій, де передавали свій досвід викладачі інституту, спеціалісти з різних організацій міста – редакції газет, будинку піонерів, міському комсомолу тощо. У різні роки тут нараховувалося від 9 до 13 відділів: молодого лектора, піонервожатих, інструктивно-масової роботи, організаторів культурно-масової роботи, відділ бібліотечної справи, журналістики, екскурсоводів і т.д. [97, с. 44]. Успішно діяла також студентська лекторська група [2; 5].

Розширилися міжнародні зв'язки інституту. Зокрема, у другій половині 60-х рр. було налагоджено зв'язки з болгарським містом Сілістра. Наприкінці травня 1967 р. інститут відвідала делегація з цього міста. І. В. Івах особисто провів для болгар екскурсію інститутом і розповів, зокрема, про принцип дії приладів, встановлених в кабінеті програмованого навчання [121]. Зв'язки особливо зміцнилися з 1975 р., коли педінститут став колективним членом Товариства радянсько-болгарської дружби. Відтоді між Кам'янець-Подільським педінститутом і Сілістринським учительським інститутом Республіки Болгарії підтримувалися тісні стосунки і обидва колективи щороку здійснювали обмін інтернаціональними студентськими загонами «Дружба» [10, с. 133].

Чимало студентів були учасниками художньої самодіяльності, працюючи у відповідних гуртках. У 1968 р. у 7 гуртках займалися 700 студентів, які поставили 105 концертів, у 1975 р. – відповідно 7, 560 і 63, у 1976 р. – 6, 500 і 40 [28, с.35]. Професор О. М. Завальнюк згадує, що ректор регулярно відвідував репетиції хору: «Доводилося бачити нашого керівника на зібраннях змішаного студентського хору, який готував насичену концертну програму до відзначення на міському рівні таких щорічних важливих політичних подій, як річниця Жовтневої революції і день народження Леніна. Побачення з хористами було не випадковим, адже ректор ніс персональну

відповідальність перед міським партійним керівництвом і за ідейний репертуар концерту, і за якість його виконання. Візит ректора завершувався з'ясуванням відвідування репетицій студентами-хористами. А вже наступного дня у деканат викликали вимушених чи свідомих прогульників. Після цього хористи з'явилися на зібрання краще. Ректор завжди відвідував наші концерти. Радів успіхам. Нам же було приємно чути слова вдячності, адресовані творчому колективу і його диригенту. Не раз бачили Іваха у першому ряду актового залу, де відбувалися творчі звіти художньої самодіяльності факультетів, концерти до Міжнародного жіночого дня. Біло відчуття, що наш керівник, хоч і мав високий управлінський статус, не цурається нас, студентів, цінує молодіжну художню творчість, демонструє близькість до пересічних народних цінностей, не відривається (поширене тоді твердження) від колективу» [13]. Загальнотитульський хор став лауреатом першого Республіканського фестивалю педвишів. Крім того, хор було відзначено за успішний виступ під час звіту творчих колективів Хмельницької області на сцені столичного палацу «Україна» (1973 р.). Він, як і танцювальний колектив «Горлиця», був удостоєний звання «народного» [10, с. 127; 11, с. 267].

Ректор турбувався про покращення спортивних здобутків студентів. 28 червня 1976 р., виступаючи на засіданні вченої ради, Іван Вікторович зауважив, що «треба звернути особливу увагу на підготовку спортсменів вищої кваліфікації. Крім того, потрібно організувати семінари з теоретичних питань для тренерів різних спеціальностей. Але якщо переводити студентів на індивідуальний графік роботи, то не тільки деканат, а й всі викладачі повинні відповідати за цю справу» [122]. Результати проведеної роботи були вражаючими: якщо у 1968 р. в інституті навчалися 3 майстри спорту, 1 кандидат в майстри спорту, 263 спортсменів-розрядників, то вже у 1975 р. – відповідно 1, 5, 534; у 1976 р.– 4, 58, 820 [28, с.38]. Команда інституту під час всесоюзного походу «місцями революційної, бойової і трудової слави» (1971-1972 н.р.) здійснила мотопробіг всіма республіками європейської частини СРСР, встановивши зв'язки з 14 вишами Прибалтики, Молдови, Росії. За проведену роботу команда посіла 3 місце в СРСР [123, арк. 46].

Постійною турботою ректора було питання поліпшення побутових умов студентів. У січні 1966 р. інститут одержав новий гуртожиток на 550 місць, де розмістили студентів історико-філологічного факультету [29, арк. 4]. У 1968 р. педінститут став переможцем республіканського конкурсу педвишів на кращу організацію умов праці, побуту і відпочинку [124]. У 1974 р. вступив в

дію новий (із секціями і зручностями) гуртожиток (по вул. Уральська, 3) [97, с. 38]. Ректор нерідко загострював увагу на покращення роботи у гуртожитку. Так, 30 листопада 1972 р., аналізуючи роботу у гуртожитку кафедри легкої атлетики, Іван Вікторович зауважив, що «недостатньо проводиться роботи у гуртожитках, є випадки вживання студентами алкогольних напоїв. Студенти читають переважно лише спортивні сторінки, мало читають газет. Потрібно зробити у гуртожитку зразкові кімнати, як у студентів-узбеків V курсу. Викладачі рідко бувають у гуртожитках...» [125, арк. 179]. В іншому виступі, 27 вересня 1973 р. він наголошував на необхідності запровадження чергування викладачів з 19.00 до 22.00 год., активізації роботи кураторів, які мали знати, в яких кімнатах живуть студенти [126, арк. 152-153]. Керівник закладу звертав увагу на те, що студенти рідко відвідують кінотеатри, на необхідність слідкувати за зовнішнім виглядом молоді, зокрема, ратував за приведення у порядок зачісок [127, арк. 75].

Ректор турбувався про поліпшення житлових умов своїх працівників. Викладачі були забезпечені квартирами, переселившись із гуртожитків. Сам Іван Вікторович, як і за молодих літ, проживав у непорядкованій квартирі, яка до того ж знаходилась у незручному місці (у Старому місті, у районі каньйону). Згодом придбав кооперативну квартиру. Вів скромний і здоровий спосіб життя. Його можна було і в останні роки життя побачити на стадіоні, де робив зранку фізичну зарядку [1, с. 162].

Постійно турбувався про розширення, зміцнення та удосконалення навчально-матеріальної бази. В умовах компартійної системи ректор знаходив можливість успішно співпрацювати з владою і отримував від неї необхідне фінансування для розвитку матеріально-технічної, інформаційної бази. У 1972 р., після добудови, у головному корпусі було відкрито їдальню на 240 місць, читальний зал на 200 осіб, книгосховище на 500 тис. томів [128, арк. 49]. Наступного року на історичному факультеті відкрили читальний зал, розрахований на 80 відвідувачів. У його фондах зосереджувалося 20 тис. примірників історичної літератури. Крім того, функціонувало книгосховище на 30 тис. книг [129, арк. 28]. Загалом, бібліотечний фонд зріс з 384271 прим. (у 1967 р.) до 538155 (у 1975 р.) [28, с. 71-72]. І. В. Івах неодноразово на засіданнях вченої ради піднімав питання роботи бібліотеки. Так, 27 листопада 1975 р. він загострив увагу на низці проблем, які потрібно було вирішити: «Ряд наших викладачів затримують цінні бібліотечні книги у себе дома. Бібліотека повинна забрати всі ці книги, коли викладачі йдуть у відпустку. Інформації про

нові надходження малоефективні і не досягають своєї мети. Треба частіше міняти експозиції і краще оформляти їх.. Не всі працівники бібліотеки і читальних залів відносяться з душею до своєї роботи. Потрібно посилити трудову дисципліну» [61, арк. 310].

У 1975 р. студенти навчалися у 3-х корпусах, навчальна площа яких зросла з 14609 (1971 р.) до 17017 м². Функціонували 47 аудиторій, 17 лабораторій, 29 кабінетів, 5 технізованих кабінетів і 6 аудиторій, 2 лінгафонних кабінети, 1 фонокабінет, 3 кабінети ТЗН [97, с. 38]. Була створена оптика-спектральна лабораторія і введена в дію астрономічна вежа. Стала функціонувати експериментальна лабораторія кафедри анатомії і фізіології людини [10, с. 123].

Результативну працю колективу університету, його викладачів і співробітників високо оцінили державні і партійні органи. У 1967 р. він був нагороджений Пам'ятним прапором обласного комітету Компартії України, виконкому Хмельницької обласної ради депутатів трудящих і обласної ради професійних спілок, який символізував заслуги в справі розвитку освіти і науки [130]. До 50-річчя існування інституту в 1971 р. за заслуги в підготовці висококваліфікованих педагогічних кадрів він був нагороджений Почесною грамотою Президії Верховної Ради України [10, с. 131]. Ректора 30 березня 1970 р. нагородили медаллю «За доблесну працю», 20 червня 1971 р. – орденом Трудового Червоного Прапора, низкою ювілейних медалей [29, с. 45; 21, арк. 3].

Незалежний стиль керівництва І.В.Іваха, позбавлений неприродного зовнішнього ефекту і догоджання місцевим органам, не завжди знаходив у них розуміння і підтримку. Тому, очевидно, й робота колективу інституту з їхнього боку не завжди гідно оцінювалась. Однак високий професіоналізм, чесність і порядність ректора, підтримка його колективом інституту, злагоженість у роботі були вищими за прояви об'єктивності [1, с. 163].

20 липня 1977 р. згідно з поданою заявою за власним бажанням Міністерством освіти УРСР І. В. Іваха було звільнено з посади ректора. За багаторічну і сумлінну працю з підготовки педагогічних кадрів йому оголосили подяку [21, арк. 74], а 28 грудня того ж року рішенням міністерської колегії Івана Вікторовича нагородили медаллю А. С. Макаренка [21, арк.73].

Після 10 років плідної праці на посаді ректора, І. В. Івах дали залишався працювати завідувачем кафедри загальнотехнічних дисциплін і креслення. 28 лютого 1978 р. його переобрали на цю посаду за конкурсом [21, арк. 70]. І на цій посаді Іван Вікторович – у постійному пошуку. Він розробляв лабораторні роботи, доклав багато

зусиль для обладнання лабораторій, вивчав програмування. Під керівництвом Івана Вікторовича лабораторії з методики і техніки шкільного фізичного експерименту були повністю автоматизовані, обладнані сучасними засобами навчання та контролюючими засобами. Як викладач І. В. Івах активно працював на курсах поглибленої перепідготовки вчителів [9, с. 203; 19, с. 5].

Завідувачем кафедри [тоді вже методики викладання фізики і ТЗН] він залишався до 1 червня 1983 р., коли перейшов на посаду доцента кафедри [21, арк. 80] 16 листопада 1984 р. І. В. Іваха звільнили з посади доцента за власним бажанням у зв'язку з виходом на пенсію за віком [21, арк. 82]. Але у зв'язку з необхідністю завершити заняття з ТЗН і методики викладання фізики, а також забезпечення курсів підготовки вчителів Іваха зарахували на посаду доцента з 26 листопада до 31 грудня 1984 р. 2 січня 1985 р. його знову прийняли на посаду доцента на 0,5 ставки. 25 квітня того ж року вчена рада інституту обрала Івна Вікторовича на цю посаду [21, арк. 85, 86, 88].

У післярекорський період І. В. Івах продовжував жваво цікавитися життям інституту, сумлінно виконував громадські доручення.

11 жовтня 1989 р. Івана Вікторовича Іваха не стало [21, арк. 99]. Його поховали на центральній алеї міського кладовища. Справу батька продовжила донька Елеонора, яка тривалий час працювала завідувачем кафедри педагогіки, професором. Посаду проректора з навчально-методичної роботи обіймав зять В. М. Федорчук. Внуки Вікторія та Іван стали кандидатами наук [11, с. 268].

Колишні колеги, учні Івана Вікторовича зберігають світлу пам'ять про нього. На початку 2008 р. відбулося відкрите засідання кафедри методики фізики та дисциплін технологічної освітньої галузі, присвячене 90-річчю від дня його народження. Із вступним словом виступив завідувач кафедри П. С. Атаманчук. Він розповів про творчий і життєвий шлях Івана Вікторовича, згадав, яку роль він приділяв створенню лабораторій і умов праці. Старший лаборант кафедри Т. Ф. Сочинська поділилась своїми спогадами про І. В. Іваха, як прекрасного сім'янина, батька, дідуся. Зі своїми спогадами виступив завідувач кафедри фізики Ц. А. Криськов. Він згадував про Іваха як людину, віддану своїй улюбленій праці, викладача, науковця. Викладач А. А. Криськов розповів про чуйну людину, про ставлення до людей, співробітників. Доцент кафедри фізики А. О. Губанова згадала його з погляду свого дитинства, коли ще дитиною зустрічалася з Іваном Вікторовичем в індустріальному технікумі, де працював її батько. Директор бібліотеки В. С. Прокопчук і заступник декана

фізико-математичного факультету В. А. Сорич говорили про свої студентські роки, коли І. В. Івах був ректором, про його ставлення до студентів. Завідувач абоненту факультету Л. В. Огороднікова розповіла про внесок ректора у комплектування і роботу бібліотеки. Була організована виставка наукових праць І. В. Іваха [17]. 30 січня 2018 р. у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка відбувся круглий стіл, присвячений 100-річчю від дня народження І. В. Іваха. З доповідями виступили професори П. С. Атаманчук, О. М. Завальнюк, В. А. Федорчук, А. Г. Філінюк, доценти Ц. А. Криськов, В. С. Щирба, донька І. В. Іваха – Е. І. Федорчук [13].

Таким чином, Іван Вікторович Івах пройшов славний життєвий і творчий шлях, який вартий окремого монографічного дослідження. Час його ректорування був досить плідним в діяльності навчального закладу. Відбулися позитивні зміни в структурі денного та заочного навчання, значно зріс науково-теоретичний і методичний рівень професорсько-викладацького складу. Неухильно збільшилась кількість і частка науково-педагогічних працівників із науковими ступенями та вченими званнями. Істотно змінились навчально-матеріальна та побутова сфери. Активно продовжувалась робота щодо створення нових кабінетів і лабораторій, обладнаних сучасними приладами, установками і наочністю.

Список використаних джерел і літератури

1. Гавришук А. П. Іван Вікторович Івах//Кам'янець-Подільський державний університет в особах. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. Т. 1 С. 157-163.
2. Гавришук А. П. Пам'ять про ректора//Кам'янець-Подільський вісник. Кам'янець-Подільський, 1998. 24 січня.
3. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С., Гавришук А. П. Кам'янець-Подільський державний учительський інститут у роки Великої Вітчизняної війни: дослідження, документи і матеріали, спогади. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2010. 448 с.
4. Гавришук А., Атаманчук П., Криськов А. Невтомний працелюб//Студентський меридіан. Кам'янець-Подільський, 1997. 22 жовтня.
5. Гавришук А., Куценко Є. Справа життя Івана Іваха//Студентський меридіан. 2008. 14 лютого.
6. Конет І. М. Фізики і математики – викладачі Кам'янець-Подільського державного учительського інституту на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941-1945//Внесок учасників війни – трудівників тилу Хмельниччини в перемогу у Великій Вітчизняній війні 1941-

1945 років. Актуальні проблеми життєдіяльності учасників війни і шляхи їх вирішення: зб. матер. наук.-практ. конф. Хмельницький: ХУУП, 2012. С. 130-140.

7. Філінюк А. Г. Івах Іван Вікторович//Енциклопедія сучасної України /[гол. редкол.: І. М. Дзюба (співгол.), А. І. Жуковський (співгол.), М. Г. Железняк та ін.]. Київ, 2011.Т. П. Зор.-Как. С. 160.

8. Федорчук В. М., Федорчук Е. І. Людина незламного духу//Внесок учасників війни – трудівників тилу Хмельниччини в перемогу у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років. Актуальні проблеми життєдіяльності учасників війни і шляхи їх вирішення: зб. матер. наук.-практ. конф. Хмельницький: ХУУП, 2012. С. 341-345.

9. Стульська Н. Р. Івах Іван Вікторович – представник когорти методистів-фізиків України//Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Серія педагогічна: Дидактика дисциплін фізико-математичної та технологічної освітніх галузей /[редкол.: О. В. Сергєєв, П. С. Атаманчук (наук.ред.), І. О. Бугайов]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. держ пед. ун-т, 2002. Вип. 8. С. 201-204.

10. Кам'янець-Подільський державний університет: минуле і сьогодення. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2003. 408 с.

11. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б., Стецюк В. Б. Минуле і сьогодення Кам'янця-Подільського: політики, військові, підприємці, діячі освіти, науки, культури й медицини: іст. нариси. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2007. Вип. 2. 452 с.

12. Лозовий В. С. Щирба В. С., Рачковський О. М. Фізико-математичний факультет: минуле і сьогодення: іст. нариси. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 116 с.

13. Завальнюк О. Івах очима студента, колеги і керівника//Подільянин. Кам'янець-Подільський, 2018. 9 лютого.

14. Куценко Є. Справа життя Івана Іваха//Подільянин. 2008. 25 січня.

15. Ліхачоу У. Абаронца Полацка//Сцяг комунізму. Полацк, 1990. 23 лютага.

16. Людина та її справа//Радянський студент. Кам'янець-Подільський, 1988. 26 січня.

17. Огороднікова Л. В. Вшанували пам'ять колишнього ректора І. В. Іваха//Студентський меридіан. 2008. 7 березня.

18. Сторінка солдатських спогадів «Пам'ять»//Радянський студент. 1985. 1 травня.

19. Іван Вікторович Івах (до 90-річчя від дня народження): біобібліограф. покажч. /[укл.: Л. В. Огороднікова, О. В. Гавва, Т. П.

Поведа, О. М. Ніколаєв]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2008. 10 с.

20. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка: ювілейн. вид. / [редкол.: О. М. Завальнюк, В. А. Смолій, І. М. Вишневський та ін.]. Київ: Логос Україна, 2008. 200 с.

21. Відомчий архів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (далі – ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка). Особова справа Іваха Івана Вікторовича. 18 лютого 1950 р. – 11 жовтня 1989 р., 100 арк.

22. Центральний архів Міністерства оборони Російської Федерації. Ф. 33. Оп. 686044. Спр. 1886. № зап. 26633743.

23. Центральний архів Міністерства оборони Російської Федерації. Ф. 33. Оп. 717037. Спр. 2280. № зап. 45379226.

24. Центральний архів Міністерства оборони Російської Федерації. Ф. 33. Оп. 690306. Спр. 1446. № зап. 47234736.

25. Місяць за місяцем//Радянський студент. 1968. 30 грудня.

26. Солопчук М. С., Комарніцький О. Б. Факультет фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету (1949-2008 рр.): іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 164 с.

27. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 10. Спр. 11.

28. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. До історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (1918-2010 рр.): довідк.-статист. матер. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2011. 112 с.

29. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 10. Спр. 11.

30. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 56.

31. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 108.

32. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 118.

33. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 157.

34. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 205.

35. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 266.

36. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 312.

37. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 315.

38. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 353.

39. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Звіт про навчально-виховну роботи Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту за 1966-1967 н.р.

40. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Звіт про навчально-виховну роботу ...інституту за 1967-1968 н.р.

41. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Звіт про навчально-виховну роботу ...інституту за 1973-1974 н.р.

42. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Звіт про науково-дослідну роботу викладачів інституту за 1971 р.
43. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Звіт про науково-дослідну роботу викладачів інституту за 1973 р.
44. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Звіт про науково-дослідну роботу викладачів інституту за 1974 р.
45. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Звіт про науково-дослідну роботу викладачів інституту за 1975 р.
46. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №9 ради Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту імені В. П. Затонського від 30 серпня 1972 р.
47. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №9... від 30 серпня 1973 р.
48. Навчаємося//Радянський студент. 1967. 14 вересня.
49. Дещо про наш інститут//Радянський студент. 1968. 30 травня.
50. Цифри і факти//Радянський студент. 1976. 18 березня.
51. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №5... від 29 квітня 1974 р.
52. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №4... від 12 березня 1977 р.
53. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №5... від 16 березня 1977 р.
54. Результати конкурсу абітурієнтів//Радянський студент. 1968. 18 березня.
55. Результати конкурсу//Радянський студент. 1976. 31 серпня.
56. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №12 від 30 вересня 1976 р.
57. І прозвенів перший дзвоник...//Радянський студент. 1967. 7 вересня.
58. Просінкевич Я. Посвята в студенти//Радянський студент. 1972. 7 вересня.
59. За нові успіхи у навчанні//Радянський студент. 1974. 12 вересня.
60. Урочиста посвята в студенти//Радянський студент. 1975. 2 вересня.
61. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №14... від 27 листопада 1975 р.
62. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №5... від 29 квітня 1974 р.

63. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №5.. від 26 квітня 1972 р.
64. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №3... від 15 березня 1973 р.
65. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №5... від 26 квітня 1972 р.
66. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №7... від 31 травня 1973 р.
67. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №4... від 3 квітня 1975 р.
68. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 208.
69. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 270.
70. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 158.
71. Рудницький О. У міста Леніна//Радянський студент. 1973. 7 листопада.
72. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 11.
73. У словесників//Радянський студент. 1966. 8 вересня.
74. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 10. Спр. 128.
75. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Звіт про навчально-виховну роботу... за 1969-1970 н.р.
76. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Звіт про навчально-виховну роботу... за 1968-1969 н.р.
77. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 10. Спр. 39.
78. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №6... від 25 травня 1972 р.
79. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Студенти Кам'янець-Подільського педінституту: ідеологічна, фахова і практична підготовка до роботи в школі в завершальний період радянської державності//Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський: Оюм, 2015. Т. 22. С. 125-162.
80. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Звіт про навчально-виховну роботу... за 1972-1973 н.р.
81. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Звіт про навчально-виховну роботу... за 1976-1977 н.р.
82. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 206.
83. Дошка пошани//Радянський студент. 1970. 23 квітня.
84. Вчитись, вчитись і вчитись//Радянський студент. 1974. 14 березня.
85. Рівняння на передовиків навчання//Радянський студент. 1975. 3 квітня.

86. Шульга М. З путівкою в життя//Радянський студент. 1967. 29 червня.
87. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №1... від 30 січня 1973 р.
88. Звітують науковці інституту//Радянський студент. 1967. 5 січня.
89. Сесія підсумовує//Радянський студент. 1968. 25 січня.
90. Звітно-наукова//Радянський студент. 1972. 23 березня.
91. Звіт вчених інституту//Радянський студент. 1974. 28 березня.
92. Звіт вчених інституту//Радянський студент. 1975. 10 квітня.
93. XXVIII звітно-наукова//Радянський студент. 1976. 18 березня.
94. Подвигу присвячено//Радянський студент. 1975. 18 грудня.
95. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол... №3 від 17 березня 1976 р.
96. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол... №5 від 16 березня 1977 р.
97. Завальнюк О. М., Комарницький О. Б. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918-2011 рр.): іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2012. 340 с.
98. Кафедра фізики //Радянський студент. 1967. 5 січня.
99. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №4... від 23 березня 1972 р.
100. Звітують молоді науковці//Радянський студент. 1969. 20 березня.
101. Вони прагнуть стати науковцями//Радянський студент. 1974. 22 квітня.
102. Коваленко Л. Шукати нових форм//Радянський студент. 1967. 14 березня.
103. НСТ – шлях в науку//Радянський студент. 1968. 14 березня.
104. Цифри і факти//Радянський студент. 1972. 25 травня.
105. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №13... від 4 листопада 1975 р.
106. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №4... від 20 березня 1973 р.
107. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №3... від 21 березня 1974 р.
108. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 311.
109. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Звіт про навчально-виховну роботу... за 1974-1975 н.р.

110. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 160.
111. Про присвоєння імені В. П. Затонського//Радянський студент. 1968. 3 жовтня.
112. Знаменна подія//Радянський студент. 1968. 10 жовтня.
113. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №5... від 7 квітня 1976 р.
114. Завдання партії – програма дій//Радянський студент. 1974. 7 лютого.
115. Мітинг в інституті//Радянський студент. 1975. 9 січня.
116. Рішення з'їзду – в життя//Радянський студент. 1974. 11 квітня.
117. Урочисті збори//Радянський студент. 1975. 12 травня.
118. До Рад – партійних//Радянський студент. 1967. 16 лютого.
119. Висування кандидатів у депутати//Радянський студент. 1969. 13 лютого.
120. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №12... від 30 вересня 1976 р.
121. Болгарські друзі в навчальному закладі //Радянський студент. 1967. 1 червня.
122. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №8... від 28 червня 1976 р.
123. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 60.
124. Наш вуз – переможець конкурсу//Радянський студент. 1968. 28 листопада.
125. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №19... від 30 листопада 1972 р.
126. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №10... від 27 вересня 1973 р.
127. ВА К-ПНУ імені Івана Огієнка. Протокол №6... від 26 квітня 1973 р.
128. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 60.
129. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р. 302. Оп. 11. Спр. 112.
130. Пам'ятний прапор – на вічне зберігання//Радянський студент. 1967. 16 листопада.

Alexander Komarnitsky

Associate Professor I.V Ivakh as a head of Kamianets-Podilskyi Pedagogical Institute: increasing the authority of higher education establishment (1966-1977)

The article describes the life and creative way of the ex rector of the Kamenets-Podilsky State Pedagogical Institute (1967-1977), Associate Professor, Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Chevalier of Military Orders and Awards for labor achievements Ivan Viktorovich Ivakha. The author has analyzed the historiographical refinements of scientists who studied his work. It shows his educational level, front-line everyday life, it is told about the teaching activity in the first post war years. Part of the study is devoted to the work of Ivan Viktorovich as a teacher, head of the department, deputy director for the educational and scientific part of the pedagogical institute. As a deputy director, he was engaged in improving the educational process, paying great attention to the introduction of progressive teaching methods. In December 1966 I.V. Ivah led the institution. The time, as he was rector, was quite better in the activity of the educational institution. The discovery notes that there have been positive changes in the structure of full- and part-day studying. Although we are talking about the creating on the basis of the history and philology department of two independent faculties - historical and philological. There was a reorganization of a number of departments. The author proves that at the present time the scientific, theoretical and methodological level of the faculty has significantly increased, the number and proportion of scientific and pedagogical workers with academic degrees have steadily increased. It is told about the formation of the student group, the improvement of the educational process, the development of a system of encouragement for students, which demonstrated excellent knowledge and succeeded in public and scientific research work. It was given to research work. It is noted that the educational-material and everyday spheres significantly had changed. The work was actively continued on the creation of new classrooms and laboratories equipped with modern hardwares, installations and visualization.

Key words: *institute, rector, teachers, students, activity.*

Одержавно 28 березня 2018 року